

Հունաստանը հայերենով

Հունարեն
տեքստերի հայերեն
հրապարակություններ
հնագույն
ժամանակներից
մինչև ժամանակակից
դարաշրջան

Ցուցահանդեսում ներկայացված են և՛ հին հունարենից, և՛ նոր հունարենից տարբեր շրջաններում հայերեն՝ գրաբար, արևմտահայերեն և արևելահայերեն արված թարգմանությունները:

Հայ գրականության արշալույսին, 5-8-րդ դարերում, գրաբար թարգմանվեցին ասորվածաբանական, պարսկական, փիլիսոփայական, քերականական, ճարտասանական երկեր, նաև կիսագեղարվեստական «Ալեքսանդր Մակեդոնացու պարմությունը»: Դրանց շարքում կարևոր տեղ ունեն եկեղեցու հայրերի գործերը: 10-րդ դարում հունարենից թարգմանվել է ուղղափառ եկեղեցու հայր Հովհան Դամասկացու տրամաբանական երկը՝ «Դիալեկտիկան»: Այս խմբի մի շարք թարգմանություններ հրապարակվել են վերջին տարիներին՝ բանասիրության արդի նվաճումների հաշվառումով:

Ընդգրկված է Ասորվածաշունչը, որի թարգմանությունից (5-րդ դարի առաջին երեք տասնամյակի ընթացքում) սկիզբ է առել հայ գրականությունը: Պատճառը այդ կարևոր գրքի թարգմանության բարդ պարմությունն է. 5-րդ դարի պարմիչների տեղեկությունների համաձայն՝ այն թարգմանվել է նախ ասորերենից, ապա վերանայվել՝ հունարեն ընտիր ձեռագրերի հետ համեմատությամբ: Սուրբ գրքի տարբեր մասերի քննությունն էլ վկայում է, որ այդ տեղեկությունը մասամբ հաստատվում է:

Թարգմանությունների շար կարևոր խումբ են կազմում 19-րդ դարի և 20-րդ դարասկզբի Վենետիկի Մխիթարյանների աշխատանքները: Իրենց մշակութաստեղծ գործունեությունը ծավալելիս, նրանք չեն շրջանցել անտիկ գրականության գլուխգործոցները: Ուստի թարգմանեցին և հրապարակեցին Հոմերոսի պոեմները, մի քանի ողբերգություն և այլ գործեր: Թարգմանում էին հին հունարեն սկզբնագրից, իսկ թարգմանության լեզուն հիմնականում գրաբարն էր, որին Մխիթարյան հայրերը հրաշալի էին տիրապետում: Ավելի ուշ հայտնվեցին նաև արևմտահայերեն թարգմանություններ: Այսպիսով՝ «Իլիականը» և «Ոդիսականը» թարգմանվել են գրաբար և արևմտահայերեն: Մխիթարյաններից աչքի էր ընկնում հայր Արսեն Բագրատունին, որը նույնքան ճիշտ գրաբարով նաև ինքնուրույն երկեր է հեղինակել:

Այս խմբին կցել ենք Սոֆոկլեսի «Անտիգոնե»-ի մի արևելահայերեն թարգմանություն Արսեն Բագրատունու գրաբար և ռուսերեն թարգմանությունից, որը լույս է տեսել 1917 թ.:

Հին հունական և բյուզանդական աղբյուրների ակադեմիական թարգմանությունները պարմիչների երկեր են կամ դրանց այն մասերը, որոնք նպաստում են հայոց պարմությունը լուսաբանելուն: Այդ աղբյուրների լեզուն հին հունարենն է, որը բյուզանդական շրջանում էլ մնում էր գրականության և գիտության լեզու. թարգմանվել են արևելահայերեն՝ հիմնականում հայրնի պարմաբան ակադեմիկոս Հրաչ Բարթիկյանի, նաև Սիմոն Կրկաշարյանի ջանքերով: Այդ թարգմանությունների մեծ մասն ընդգրկված է Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայի հրապարակած «Օտար աղբյուրները Հայաստանի և հայերի մասին» մատենաշարի «Հին հունական աղբյուրներ»-ի և «Բյուզանդական աղբյուրներ»-ի հատորներում:

Նոր շրջանի թարգմանությունների հիմնական ուղղվածությունը գեղարվեստական երկեր են՝ ինչպես հին հունական, բյուզանդական, այնպես էլ նոր գրականությունից. թարգմանվածների մեջ կան նաև պարսկական աղբյուրներ (Հերոդոտոս, Քսենոփոն, Պլուտարքոս): Բազմաթիվ գրքեր է թարգմանել Սիմոն Կրկաշարյանը՝ և՛ հին, և՛ նոր հունարենից, երկու գիրք է հրապարակել Հրաչ Բարթիկյանը: Հիշատակենք նաև Համազասպ Համբարձումյանին (առանձին ողբերգություններ, «Իլիական»): Արամ Թովչյանը, որ հին հունարենից մի շարք երկեր էր թարգմանել 90-ական թվականներին (Էսքիլոս, Պինդարոս, Եվրիպիդես, Արիստոփանես), նոր թափով թարգմանական գործունեություն է ծավալել վերջին մեկ ու կես տասնամյակում և՛ առանձին (Սոֆոկլես), և Գոհար Մուրադյանի հետ համատեղ (Լոնգոս, Ապոլլոդորոս, Մարկոս Ամրեյիոս, Եվրիպիդես, Հոմերոս, Արիստոփանես, Արիստոտել, հին հունական պոեզիա՝ մ.թ.ա. 8-5-րդ դարերում): Նիկոս Կազանզակիսի վեպերն է թարգմանում Հունաստանում բնակվող Շամրիկ Խաչատրյանը: Երիտասարդ թարգմանչուհիներ Շուշան Կարապետյանը և Տաթևիկ Սրեփանյանը թարգմանել են Օդիսսեոս Էլիպիսի, Նիկոս Խրիսոսի և Մարո Վամվունակիի գրքեր:

EMBASSY OF ARMENIA
IN GREECE
ΠΡΕΣΒΙΑ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ
ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΙΔΡΥΜΑ
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ

ΒΡΑΒΕΙΟ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ